

VEDECKÁ KONFERENCIA K 80. VÝROČIU NARODENIA AKADEMIKA I. HRUŠOVSKÉHO

I. HRUŠOVSKÉHO

V apríli tohto roku si naša filozofická a celá kultúrna verejnosť pripomenula nedožitú 80. výročie narodenia akademika I. Hrušovského. Dôstojným príspevkom k tomuto významnému výročiu bola aj vedecká konferencia, ktorú usporiadali Katedra marxisticko-leninskej filozofie a Katedra logiky a metodológie vied FF UK v Bratislave. Rokovanie konferencie, ktorej sa zúčastnili nielen pracovníci katedrií, ale aj odborníci z iných filozofických pracovísk — najmä Ústavu filozofie a sociológie SAV — a členovia ďalších katedrií FF UK, viedol vedúci Katedry logiky a metodológie vied FF UK Doc. PhDr. Jozef V i c e n í k, CSc.

Úvodný referát Prof. PhDr. M. Zigu, CSc. (Filozofická fakulta UK) *K niektorým otázkam mysliteľského vývinu I. Hrušovského* bol venovaný otázkam Hrušovského mysliteľského vývinu a náčrtu periodizácie vývinových etáp jeho myslenia. Pri hodnotení významu a miesta akademika I. Hrušovského v dejinách slovenskej filozofie, a to v úzkom prepojení s jeho vplyvom na slovenskú vedu, kultúru a spoločenský život všeobecne, vychádzal M. Zigo z pochopenia I. Hrušovského ako jedného z príslušníkov vnútorne diferencovanej zakladateľskej generácie marxistického filozofického myslenia na Slovensku. Vývin myslenia I. Hrušovského, od vstupu do vedeckého života, smeroval k marxizmu. Cesta, ktorú prešiel, bola zložitá, neraz i kľukatá, v ktorej neboli zriedkavé anticipácie jeho budúceho vývinu a zároveň aj isté návraty a recidívy už prekonaných vývinových etáp, ktoré, posudzované historicky, môžu znamenať rovnako vzostup, ako i úpadok jeho mysliteľského diela. Za jeden z najzávažnejších prínosov I. Hrušovského pre rozvoj marxistickej filozofie na Slovensku treba považovať skutočnosť, že od začiatku svojej vedeckej činnosti venoval vážnu pozornosť dialektickomaterialistickej filozofii, čím vyvolával záujem o ňu vo veľkej časti mladej slovenskej inteligencie. Niektoré nedostatky filozofického diela I. Hrušovského, z ktorých spomenul M. Zigo hlavne jeho empirizmus, určité nadhodnotenie empirie ako základu všetkého poznania, nijako nezmenšuje jeho prínos do vývinu slovenskej filozofie všeobecne a filozofie vedy osobitne.

Prof. PhDr. L. H a n z e l (Filozofická fakulta UK) v príspevku *Miesto, úloha a zaradenie I. Hrušovského vo filozoficko-ideologickom živote na Slovensku*, poukázal na význam Hrušovského a jeho vedeckej tvorby v širších spoločenských a kultúrnych súvislostiach duchovného života na Slovensku, na jeho vplyv na formujúce sa nové marxistické myslenie.

Doc. PhDr. V. P l e v z o v á, CSc. (Filozofická fakulta UK) v referáte *Hrušovský a slovenská kultúra* vykreslila obraz I. Hrušovského ako jedného z popredných formovateľov slovenskej pokrokovej, socialistickú orientáciu prebojujúcej inteligencie, jeho vnútorné a vo všetkých sférach činnosti sa prejavujúce väzby s kultúrou v najširších súvislostiach. I. Hrušovský si jasne uvedomoval poslanie vzdelanosti a kultúry v zápasoch svojho národa za pokrok. Ako činnému vedcovi mu bola najbližšia oblasť vedeckého poznania, vedu však nikdy nechápal ako nejaký do seba uzavretý jav, ale v širších, sociokultúrnych

súvislostiach. Zápas za modernizáciu vedeckého myslenia chápal ako súčasť zápasu za duchovný rozvoj slovenskej spoločnosti a organicky ho spájal s uskutočňovaním socialistického ideálu. Učenie I. Hrušovského o ontotvornom poslaní kultúrnej aktivity a tvorby, o dialektickom vzťahu kultúry a ostatných oblastí spoločenského života je mimoriadne aktuálnym a živým učením aj v súčasnej etape rozvoja našej spoločnosti; ak sa Hrušovský za svojho života sústreďoval na objasňovanie „dialektickej oscilácie kultúrnej štruktúry a podmienok sociálneho života“, jeho odkaz by nám mohol pomôcť riešiť súčasné problémy rozvoja socialistickej kultúry i otázky jej pôsobenia na ostatné oblasti spoločenského organizmu.

Prof. PhDr. J. H o r e c k ý, DrSc. [Jazykovedný ústav SAV] sa vo svojom vystúpení zaoberal otázkou významu I. Hrušovského pre rozvoj slovenskej jazykovedy. Upozornil na prínos Hrušovského pre literárnu vedu a jazykovedu najmä vzhľadom na jeho chápanie vzťahu básnického jazyka a vedeckého jazyka.

Doc. PhDr. M. Z á g o r š e k o v á, CSc. (Filozofická fakulta UK) v úvode svojho referátu *Estetická a kultúrna hodnota vo filozofii I. Hrušovského* upozornila na aktuálnosť myšlienok I. Hrušovského o „nesmiernej prestavbe“ a o nevyhnutnom urýchlení spoločenského napredovania. V ďalšej časti svojho vystúpenia sa autorka zamerala na problém estetickej a kultúrnej hodnoty, ich vzťahu a funkcie v spoločenskom pokroku tak, ako našli odraz v diele I. Hrušovského a zároveň podčiarkla, že počnúc článkami *Autogenéza* a *Biologické a sociologické podmienky pokroku* až po posledné diela, problém pokroku a devalvácie skutočnosti z perspektívy budúcnosti zostáva trvalým zmyslom jeho filozofického úsilia. Referentka ďalej zdôraznila Hrušovského myšlienku o komplementárnosti kultúrnych hodnôt. Estetická hodnota umeleckého diela je imanentná, ale nie samoúčelná, ústi do integrity s mravnou, ideovou, svetonázorovou hodnotou, utvára kultúrny, hodnotový horizont pre tvorivé výboje osobnosti.

Hrušovského chápanie tvorby a recepcie umeleckého diela sa stalo predmetom analýzy v referáte Doc. PhDr. E. F a r k a š o v e j, CSc. (Filozofická fakulta UK). Pre tvorbu I. Hrušovského bolo príznačné organické prepojenie rozsiahleho spektra filozofických problémov s problémami všeobecne kultúrnymi, z ktorých si filozof osobitne všimol otázky umeleckej tvorby a percepcie, a to nielen v rovine teoretických analýz, ale i praktických zámerov a návrhov. Hrušovského vývin sa nikdy neuberal po nekonfliktných okľukách kompromisov, naopak, tak ako v iných smeroch jeho profesionálnej orientácie, aj v spôsobe riešenia otázok umeleckej tvorby a umeleckej pravdy sa prejavilo filozofovo hľadačské úsilie, permanentné prehodnocovanie východísk. Aj keď niektoré jeho názory boli poznačené protirečivosťou, keďže usilujúc sa vyhnúť dobovým omylom a jednostrannostiam (napr. gnozeologickej koncepcii umenia) sa prihlásil k opačným krajnostiam, úloha, ktorú zohral v diskusiách a sporoch o gnozeologizáciu umenia, bola jednoznačne pozitívna. Obzvlášť cenné a podnetné sú myšlienky akademika I. Hrušovského o otázkach umeleckej percepcie. Kritika formalizmu, zdôraznenie aktivity, tvorivého osvojovania si umeleckých hodnôt má nesmierny význam a je aktuálna i v súčasnosti — či už vo výchovnej praxi alebo v oblasti ideového pôsobenia v súvislosti s výchovou tvorivej osobnosti.

Doc. PhDr. M. S u c h ý, CSc., (Filozofická fakulta UK), v referáte *Pojem*

bytia v prácach I. Hrušovského uviedol, že pre pochopenie, a tým aj maximálne adekvátne zhodnotenie filozofickej pozostalosti I. Hrušovského môže poslúžiť preskúmanie jeho názorov v oblasti ontologického a gnozeologického aspektu filozofie. Referent zamerlal pozornosť na kategóriu bytia v dielach I. Hrušovského a podčiarkol myšlienky filozofa o tom, že otázku bytia ako takého, t. j. otázku nezávislosti necharakterizovaného vesmírneho celku možno vysloviť iba v gnozeologickej relácii objektívne bytie — subjektívne vedomie. Ďalej, po analýze kategórie bytia u I. Hrušovského autor príspevku venoval pozornosť miestu kategórie hmoty v jeho koncepcii bytia. Zároveň autor podčiarkol, že I. Hrušovský vo svojej koncepcii bytia sa snaží riešiť otázku samotného pojmu bytia, vzťahu objektívnej reality a objektu poznania, a tým vzťahu poznaného a nepoznaného.

Doc. PhDr. J. P i a č e k, CSc. (Filozofická fakulta UK) vystúpil s referátom *Filozofická reflexia vedy v diele I. Hrušovského*. Svoju pozornosť upriamil na vývin Hrušovského názorov na problematiku vedy, ktorý vykazuje tendenciu postupu od logickej, metodologickej a gnozeologickej reflexie vedy, cez sociologickú a historickú reflexiu vedy ku kultúrno-logickej a ontologickej reflexii vedy. Starostlivá analýza týchto otázok je obzvlášť významná pre hlbšie a všestrannejšie pochopenie vedeckej tvorby akademika I. Hrušovského, keď si uvedomíme, že jeho filozofická reflexia vedeckého poznania a vedy vôbec predstavuje jadro myšlienkového výkonu tejto významnej osobnosti slovenskej filozofie. Zmyslom celého Hrušovského úsilia v tomto smere bolo odhaliť, resp. vytvoriť podmienky efektívneho pôsobenia vedy pri riešení konkrétnych problémov spoločenského a kultúrneho rozvoja. Jeho historicko-typologický prístup k pojmovému aparátu vedy možno, a treba, zužitkovať aj pri reflexii najnovších problémov marxistickej filozofie a novej etapy vývinu materialisticko-dialektického typu racionality.

Význam Hrušovského dejinno-filozofických prác a koncepcie v kontexte vývinu slovenskej filozofickej historiografie podčiarkol v svojom vystúpení Doc. PhDr. J. M a r t í n k a, CSc. (Filozofická fakulta UK). Vysoko ocenil Hrušovského vedecké a organizátorské úsilie a iniciatívu pri rozpracovaní prvého náčrtu dejín slovenskej filozofie a Antológie z diel filozofov. Identifikoval východiská a dominanty jeho teoretického myslenia a dostatočne poukázal, že jeho príklon k stanoviskám marxisticko-leninského vedeckého názoru na svet možno určiť už do polovice tridsiatych rokov. Tento jeho príklon mal svoju kontinuitu aj v období činnosti Vedeckej syntézy a intenzívne sa prejavoval už pred koncom 2. svetovej vojny, čo zároveň pripravilo I. Hrušovskému veľmi dobré podmienky pre jeho akademickú dráhu po oslobodení na univerzite. J. Martinka na záver svojho vystúpenia vykreslil na základe osobných spomienok pôsobivý obraz Hrušovského osobnosti, jeho prednosti ako učiteľa a vychovávateľa mnohých súčasných marxistických filozofov.

V diskusií vystúpili viacerí účastníci konferencie, ktorí vo svojich príspevkoch poukázali na nesmierny význam všestranného poznania vedeckého a širšieho kultúrneho dedičstva akademika I. Hrušovského, na život a aktuálnosť jeho myšlienok i v súčasnej etape rozvoja socialistickej spoločnosti. Možno dúfať, že príspevky, ktoré na konferencii odzneli, pomôžu objektívne zhodnotiť túto významnú osobnosť slovenskej vedy aj v pripravovanom 2. zväzku syntetických dejín filozofie na Slovensku.

Jana Huňová, Marianna Szapuová